

történetét, így például a *pábitélet* („átlényegítés”, „önvilágámítás”) vagy a *gyöngyök a mélyben* (könyvcímként is előforduló) szókapcsolatét. A kötet jegyzetapparátusa, gazdag fotóanyaga külön dicséretet érdemel, csakúgy, mint a végén helyet kapó *Enyhén kibővített életrajz*, amelyben az író életének legfontosabb eseményei vannak időrendben feltüntetve.

Sajnos kevés kötet jelenik meg manapság fordítói utószóval: ez a könyv kivételt jelent. Kocsis Péter utószava nemcsak a Hrabal-művek különféle csehországi kiadásairól, a külföldi kiadásokkal kapcsolatos jogvitákról, az íróról megjelent más monográfiákról és a kötet szerzőjéről szolgál érdekes információkkal, hanem cizellált elemzést is tartalmaz a *pábitel* szó magyarra fordításának nehézségeiről, illetve magának a fogalomnak a hrabali poétika szemzőgéből történő értelmezéséről.

FÜLEKI BEÁTA

(Fordította Kocsis Péter és Svoboda Róbert,
Sziget Könyvkiadó, 2003, 376 oldal, 2800 Ft)

KISS NOÉMI:

Tájégyakorlatok

Kiss Noémi szövegei között, Kiss Noémi *tájain* jó barangolni. Érdeemes. Már a könyv borítója is arra

ösztönzi az olvasót, hogy induljon el. Fénykép egy tájról. Kicsit *Tüskévár-hangulatú*. Nádszálak az előtérben, a kép középső harmadában egy folyam, hátul pedig fák. Nemes Nagy Ágnes-i táj. *Fák. Között*. A könyv is ilyen sokrétű. Hajlékony, reflektív és emberi, mint a nádszál; mint minden epikus írásnak, úgy e könyvnek is van egy meglévő folyása; a háttérben meghúzódó fák pedig tartást, megkockáztatot: létezés-magatartást mutatnak. Így lehet, így szabad. Ahogy Nemes Nagy Ágnes írja: „Tanulni kell. A téli fákat.” S még egy rövid idézet Nemes Nagytól: „És ködbe úszik át a fa, / akár a test emlékezetbe.” Kiss Noémi bizonyos esszéi ennek az átúzásnak mély átélésű és mívesen megfogalmazott dokumentumai.

A könyv mottója, iránytűje a következő mondat: „Ez inkább eljárás, mint forma.” A kiránduló olvasó célba ugyan nem ér, mi a fenének is kellene célba érnie, de körbejár egy nagy tájegységet. Megállapíthatja, hogy milyen nagy és ismeretlen is e földdarab.

A *Tájégyakorlatok* bizonyíték arra, hogy az igazi esszé sehogyan sem tipizálható. Az esszé van. Mint a táj is. Nem lehet megfejteni azt az átmenetet, amitől egy szöveg esszévé oldódik, mint ahogy azt is lehetetlen megmagyarázni, mi is a táj voltaképpen. Mitől táj a táj? Mitől táj a tó és a mező egyaránt? Talán azért, mert (természetesen) van. A táj lehet ide-

gen és otthonos. Kiss Noémi tisztában van ezzel, összekapcsolja a tájakat, az idegent és az ismerőst. Ez az eljárás megfeleltethető két test találkozásának (*Az idegen táj gyakorlata*), két táj összevetésének (*Két tó leírása*) és egy sajátos *hermeneutikai* helyzetnek is: az utolsó szöveg (*Egy 7 Napló anyáimmak*) szubjektuma 2002-ben megtalálja, elolvassa és kommentálja Űknagymamájának a verseskönyvecskéjét.

Ezzel a három tétellel érdemes talán részletesebben is foglalkozni. Három kiemelkedő darab, az értelmezés kulcsszövegei. A három szöveg közül a nyitó és a záró esszé sajátos hagyományértelmezésként is olvasható, így különös belső íve rajzolódik ki Kiss Noémi tájainak.

Anyitó textus, *Az idegen táj gyakorlata* mögött Nádas Péter esszéisztikájának szövegrétegei sejlenek fel. A borítón szereplő nádas a könyv mélyén is megtalálható. A rokonság nyelvezetében, kifejezőmódjában, tematikájában és problémafelvetésében is megmutatkozik. Kiss Noémi idéz is Nádas egyik legújabb esszéjéből. Itt is az idegen szerető áll a középpontban, a Másik teste és lelke. Nádas Berlinje helyett Kiss Noéminál München szerepel, itt is állandó probléma viszont a nyelvi meg nem értettség. *Az Emlékiratok* narrátor hőse és Melchior között végig ott a nyelviség szakadéka. A fordítás már változtatás. Kiss esszéjében ez a zavar még nyomatéko-

sabban van jelen. A fordítás már kényszer. Intellektuális és szexuális értelemben egyaránt.

A kötet közepén lévő *Két tó leírása* csodálatosan tömör, feszült, határozott, méltó a mottók alkotóihoz, akik többek között: a már szóba hozott Nemes Nagy és Oravecz Imre. A két tó pedig B. és B. Vagy fordítva: B. és B. Nem ez a lényeg, hanem az, hogy vannak még „pontos történetek útközben”. Leírás. A rajzolandó képzet leképeződése szöveggé, az irodalom létmódjának költői reprezentációja. Két tó és mellette két világ, amint kiegészíti, megvilágítja a másikat. Az esszét függelék egészíti ki, kegyetlen felülrása a fikció horizontjának. Két egyidőben történő tragédia belső összefüggései.

A könyvet záró *Egy 7 Napló anyáimmak* pedig Esterházy Péter szövegalkotási technikájának érzékeny és igényes túlírása. A naplóíró többször is utal a *Javított kiadásra*, és ő is hasonlóképpen jár el, amikor az Űknagymama szövegeibe bele-beleír. De ez „inkább eljárás, mint forma”.

Így jut el Kiss Noémi Nádistól Esterházyig. *Az Emlékiratoktól* a *JK*-ig. Kiss Noémi nem utánoz, hanem utazik. Ami fontos: eredeti nyelven, tájszólás nélkül.

SZEGÓ JÁNOS

(*JAK – Kijárat Kínádo*, Budapest, 2003,
128 oldal, 1200 Ft)